

ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΠΡΟΣ ΛΥΣΙΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

Ὑπὸ

ΓΕΩΡ. Α. ΜΑΝΤΖΑΒΙΝΟΥ

Ἡ φύσις καὶ τὰ αἷτια τῆς παρούσης οἰκονομικῆς κρίσεως ἀπετέλεσαν τὸ ἀντικείμενον εὐρυτάτων συζητήσεων, διάφοροι δὲ οἰκονομολόγοι καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ διετύπωσαν πολλὰς μέχρι τοῦδε περὶ τούτων θεωρίας καὶ ἀπόψεις.

Ὑπερπαραγωγή, ὑποκατανάλωσις, ἀνώμαλος κυκλοφορία τοῦ χρυσοῦ, εἶναι οἱ ἄξονες περὶ τοὺς ὁποίους ἐστράφησαν αἱ μέχρι τοῦδε ἔρευναι περὶ τῶν αἰτίων τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἐν ᾧ τὸ ἔκδηλον τῆς κρίσεως ταύτης φαινόμενον, ἡ πτώσις τῶν τιμῶν, συνεχίζεται.

Ἀντικείμενον τοῦ παρόντος ἄρθρου δὲν εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν μέχρι τοῦδε διατυπωθεισῶν ἀπόψεων καὶ θεωριῶν περὶ τῶν αἰτίων καὶ τῆς φύσεως τῆς κρίσεως. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐνδιαφέρει εἶναι τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλεται νὰ ληφθῶσι, διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἡ ἀνθρωπότης ἐκ τῆς τραγικῆς καταστάσεως, εἰς ἣν περιῆλθεν.

Ἡ πτώσις τῶν τιμῶν, εἴτε ὡς αἷτια εἴτε ὡς ἀποτέλεσμα τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως καὶ ἂν ληφθῇ, δημιουργεῖ πραγματικὴν κατάστασιν, ἥτις, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν τοῦλάχιστον, θὰ ᾔτο δυνατόν νὰ βελτιωθῇ, ἂν καθίστατο ἐφικτὴ ἡ ἄμεσος ἐπάνοδος τῶν τιμῶν εἰς τὰ πρότερον αὐτῶν ἐπίπεδα. Αἱ τιμαὶ εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἤρχισαν νὰ παρουσιάζουν αἰσθητὴν πτώσιν μεταξὺ τοῦ ἔτους 1925—1926. Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1927 καὶ κατὰ τὸ 1928 σημειωθείσα ὕψωσις τῶν τιμῶν ἀνεκόπη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1929, ἔκτοτε δὲ ἡ πτώσις τῶν τιμῶν ἐξηκολούθησε σημειώσασα μέχρι τοῦδε διαφορὰν κατὰ μέσον ὄρον 40ο)ο ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τιμὰς τοῦ ἔτους 1928. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἥτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1929, ἄρχεται σημειουμένη ἡ οἰκονομικὴ κρίσις, ἡ ὁποία ἐσχάτως ἐξεδηλώθη μὲ ὅλα της τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα: ἐλάττωσις εἰσοδημάτων, ἑλλείμματα εἰς τοὺς προϋπολογισμούς, αὐξησιν τῆς ἀνεργίας καὶ τῶν πτωχεύσεων, νομισματικὰς διαταραχάς, ἑλλειψιν πάσης ἐμπιστοσύνης, ἐξάρθρωσιν ἐν γένει τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας.

Ἐρωτᾶται ὅμως, εἶναι δυνατὴ ἡ κατὰ 40ο)ο ἄμεσος αὐξησης τῶν τιμῶν, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ πρὸ τοῦ ἔτους

1929 ἐπίπεδα, ὅταν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ χαρακτήρ τῆς παρούσης παγκοσμίου οἰκονομικῆς κρίσεως, ἥτις δὲν εἶναι μόνον βιομηχανικὴ κρίσις ἀλλὰ καὶ γεωργικὴ, ἥς ἡ διάρκεια εἶναι μεγαλυτέρα; Ἡ οἰκονομικὴ ἱστορία καθιστᾷ λίαν ἀπίθανον μίαν τοιαύτην αὐξησιν τῶν τιμῶν ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι, πρᾶγμα ὅπερ καὶ μόνον θὰ ἐπέφερε τὴν βελτίωσιν τῆς παρούσης καταστάσεως. Οὐδέποτε τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε παρατηρήθη τόσον ταχεῖα καὶ ἄμεσος αὐξησης τῶν τιμῶν, πλὴν ἂν συμβῶσιν ἐξαιρετικὰ τινὰ γεγονότα, ὅπως οἱ πόλεμοι καὶ σοβαραὶ καταστροφαὶ τῆς παραγωγῆς ὀφειλόμεναι εἴτε εἰς θεομηνίαν εἴτε εἰς ἄλλα ἐξαιρετικὰ γεγονότα, τὴν τοιαύτην ὅμως βελτίωσιν πᾶς τις ἀπεύχεται.

Ἀπομένει νὰ ἐξετασθῇ μήπως εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ τεχνικῶν μέσων ἄμεσος ὑψωσις τῶν τιμῶν.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἔτεινον τὰ ἐν Ἑνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς ληφθέντα μέτρα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐπεζήτησαν μεταξὺ ἄλλων τὴν τεχνητὴν αὐξησιν τῶν τιμῶν διὰ τῆς ἰδρύσεως κατὰ τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον τοῦ κληθέντος ὀργανισμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀνασυντάξεως Reconstruction Finance Corporation με ἀνάλογον χαρακτῆρα καὶ σκοπὸν τοῦ λειτουργήσαντος κατὰ τὸν πόλεμον War Finance Corporation ὡς καὶ διὰ τῆς ἐξουσιοδοτήσεως συγχρόνως τῶν Ἀποθεματικῶν Τραπεζῶν (Reserve-Banks) πρὸς αὐξησιν τῶν πιστώσεών των καὶ ἐν ἀνάγκῃ τῆς κυκλοφορίας. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ αὕτη δὲν ἐπέφερε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ὑπῆρξε μάλιστα κίνδυνος πληθωρισμοῦ, ἐν ᾧ παραλλήλως ἡ πτώσις τῶν τιμῶν εἰς τινὰ ἰδίως προϊόντα συνεχίζεται.

Δὲν ἀπομένει συνεπῶς, καθ' ἡμᾶς, ἄλλο τι παρὰ ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῶν οἰκονομικῶν ἐν γένει σχέσεων πρὸς τὴν διαμορφωθείσαν ἤδη *de facto* κατάστασιν, ἡ ἀναπροσαρμογὴ δηλονότι τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς οἰκονομίας πρὸς τὸ σημερινὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν, ἥτοι πρὸς τὴν σημερινὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ.

Διὰ νὰ μορφώσῃ τις πληρεστέραν γνώμην περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς πολιτικῆς ταύτης, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῶσιν ὠρισμένοι ἀπόψεις σχετιζόμεναι μὲ τὰς πιστωτικὰς σχέσεις τόσον τῶν κρατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἰδιωτῶν.

Ἡ ἀπότομος καὶ μεγάλη πτώσις τῶν τιμῶν, ἥτις δὲν προέρχεται ἐκ τῆς μειώσεως τῆς τιμῆς κόστους, ἐπηρεάζει σοβαρώτατα τὴν οἰκονομίαν καὶ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς κατανομῆς τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῆς οἰκονομικῆς συνεπῶς ἰκανότητος τῶν κρατῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν.

Ὑπάρχουσιν ὠρισμένοι τάξεις τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδήματα καθο-

ρίζονται διὰ νόμων ἢ συμβατικῶς. Ὄταν αἱ τιμαὶ πίπτωσιν, αἱ τάξεις αὗται προφανῶς λαμβάνουσιν ἓνα μεγαλύτερον ποσοστὸν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀφοῦ διὰ τοῦ αὐτοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ δύνανται νὰ ἀγοράσωσι περισσότερα ἐμπορεύματα καὶ ὑπηρεσίας. Ἀντιθέτως, μειώνεται τὸ ποσοστὸν τοῦ εἰσοδήματος τῶν τάξεων ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα δὲν εἶναι σταθερόν. Οὕτω, τὰ ἀποτελέσματα τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν ποικίλλουσι καθ' ἕκαστον κλάδον τῆς οἰκονομίας καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτῶν κατὰ διάφορον τρόπον.

Ἐκ τῆς πτώσεως ἐπίσης τῶν τιμῶν διαταράσσονται καὶ αἱ πιστωτικαὶ σχέσεις. Μόνιμα βάρη, ἰδίως ἡ ὑπηρεσία τοῦ Δημοσίου χρέους καὶ τὰ ἔξοδα ἐκμεταλλεύσεως, ἅτινα ἀποτελοῦσι σημαντικὴν ἀναλογίαν τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν εἰς τὸν πρ)σμὸν τῶν κρατῶν ἢ εἰς τοὺς ἰσολογισμοὺς τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπηρεάζονται δυσμενῶς συνεπεία τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν καὶ καθιστῶσι δυσχερεστέραν τὴν θέσιν τῆς παραγωγῆς. Ὄταν μάλιστα σημαντικὸν τμήμα τοῦ Δημοσίου χρέους μιᾶς χώρας ἢ τοῦ χρέους τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας εὐρίσκεται εἰς χεῖρας ἀλλοδαπῶν, ἡ πτώσις τῶν τιμῶν ἐπιδρᾷ περισσότερον δυσμενῶς ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης. Οἱ λόγοι εἶναι προφανεῖς. Ἡ χώρα εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ πληρώσῃ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δημοσίου χρέους αὐτῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν εἰς τὴν μᾶλλον σταθερὰν ἀξίαν, ἥτοι τὸν χρυσόν. Οὕτως, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι πᾶσα ὀφειλὴ πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν πληρῶνεται τελικῶς διὰ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων ἢ διὰ τῶν προσφερομένων ὑπηρεσιῶν, ἡ ὑπηρεσία τοῦ Δημοσίου χρέους παραμένει σταθερὰ καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων ἢ τῶν προσφερομένων ὑπηρεσιῶν πίπτει. Συνεπῶς ἡ ὀφειλέτις αὕτη χώρα, διὰ νὰ πληρώσῃ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δημοσίου χρέους αὐτῆς, ἀναγκάζεται νὰ δώσῃ μεγαλύτερον ὄγκον ἐμπορευμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν καὶ οὕτως ἡ ὑπηρεσία τοῦ Δημοσίου χρέους ἀποβαίνει βαρυτέρα. Ἀνάλογόν τι συμβαίνει εἰς τὰ ἰδιωτικὰ χρέη.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἐκ τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν διαταραχῆς τῶν πιστωτικῶν σχέσεων παρουσιάζεται τόσον μεταξὺ δανειστῶν καὶ ὀφειλετῶν τῆς αὐτῆς ἐθνικότητος, ὅσον καὶ μεταξὺ δανειστῶν καὶ ὀφειλετῶν διαφόρου ἐθνικότητος.

Εἰς τὴν πρώτην ὅμως περίπτωσιν, ὅταν δηλαδὴ ὀφειλέτης καὶ δανειστὴς εἶναι τῆς αὐτῆς ἐθνικότητος, ἐπηρεάζεται μὲν δυσμενῶς ἡ καθ' ὅλου οἰκονομία τῆς χώρας λόγῳ τῆς ἀντιοικονομικῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἡ οἰκονομία τῆς χώρας δὲν ζημιοῦται, διότι ὅ,τι χάνει ὁ ὀφειλέτης κερδίζει αὐτὸ ὁ πιστωτής. Αἱ διαταραχαὶ ὅμως εἶναι ἐντονώτεραι καὶ περισσότερον δυσμενεῖς

διὰ τοὺς ὀφειλέτας, οἵτινες δὲν εἶναι τῆς ἰδίας πρὸς τοὺς δανειστὰς ἐθνικότητος, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἔκτασις τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν εἶναι μεγαλυτέρα ἐπὶ τῶν διεθνῶν ἀγορῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τιμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ προκαλοῦνται καὶ συναλλαγματικά διαταραχαί, αἵτινες ἔχουσι δυσμενῆ ἀντίκτυπον εἰς τὴν ἐν γένει οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς ὀφειλέτιδος χώρας. Ἡ ἔκτασις τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν εἶναι ἐντονωτέρα εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον, διότι τὰ ἐμπορεύματα τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου εἶναι κατὰ κανόνα περισσότερον ἐκτεθειμένα εἰς τὸν συναγωνισμόν καὶ συνεπῶς εἰς μεγαλυτέρας διακυμάνσεις τιμῶν καὶ εἰς μεγαλυτέρας πτώσεις τιμῶν. Ἀντιθέτως, αἱ ἐσωτερικαὶ ἀγοραί εἶναι πληρέστερον ὀργανωμέναι, διότι τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν διαπραγματεύονται παρὰ τῶν ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν, οἵτινες εἶναι ἐγγύτερον πρὸς τὰ πράγματα καὶ περισσότερον ἐν γνώσει τῶν ὁρῶν τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἐκτὸς τούτου αἱ ἐγχώριοι τιμαὶ ἐπηρεάζονται ἀμεσώτερον ὑπὸ τῶν τελωνειακῶν δασμῶν, τῶν φόρων καὶ τῶν λοιπῶν ἐξόδων τῆς παραγωγῆς καὶ συγκρατοῦνται ἐπομένως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν τιμῶν τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν ἀγορῶν. Αἱ τιμαὶ ἐπίσης τῶν προϊόντων εἰς τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν ἀγορὰς ἐλέγχονται ἀποτελεσματικώτερον παρὰ τῶν cartels καὶ τῶν trusts ἢ ἐν γένει τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς. Τέλος, εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων ὑφίστανται ζωηροτέρας διακυμάνσεις ἢ αἱ τιμαὶ τῶν κατεργασμένων προϊόντων.

Δὲν προτιθέμεθα νὰ πραγματευθῶμεν ἐνταῦθα εὐρύτερον τὰ περὶ διακυμάνσεων τῶν τιμῶν· τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις ἐκρίναμεν ἀναγκαίως διὰ νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι κατὰ διάφορον ὅλως τρόπον ὑφίστανται τὸν δυσμενῆ ἀντίκτυπον τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν τὰ κράτη ἅτινα ἐξάγουσι πρώτας ὑλὰς καὶ γεωργικὰ ἐν γένει προϊόντα καί, γενικώτερον, ὅτι ἡ πτώσις τῶν τιμῶν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν ἀναλόγως τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ πτώσις τῶν τιμῶν συνεπάγεται σοβαρὰν διαταραχὴν εἰς τὰς πιστωτικὰς σχέσεις μεταξὺ δανειστῶν καὶ ὀφειλετῶν, εἴτε οὗτοι εἶναι κράτος εἴτε εἶναι ἰδιῶται, ἡ πτώσις τῶν τιμῶν συμβάλλει προφανῶς καὶ εἰς τὴν μείωσιν τῶν συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων τῆς ὀφειλέτιδος χώρας. Ὄντως, αἱ χῶραι αἵτινες ἐξάγουσι προϊόντα ἀδυνατοῦσι νὰ καλύψωσι τὸ δημιουργούμενον ἐκ τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου τῶν λογαριασμῶν των, παρὰ τὸν μετριάσμον τοῦ ἐλλείμματος τούτου ἐκ τῆς ἀναποφεύκτου μειώσεως τῆς εἰσαγωγῆς των.

Τὸ γεγονός τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ὑπὸ τῆς Δημοσιονομικῆς

Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, ἥτις τὴν ἀδυναμίαν πολλῶν χωρῶν ὅπως πληρώσωσι τὰς ἐξωτερικὰς τῶν ὑποχρεώσεις ἀποδίδει κυρίως εἰς τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν. «Εἰς ἐκάστην χώραν (συμπεραίνει ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Κ.Τ.Ε. εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς τοῦ παρελθόντος Μαρτίου, σχετικῶς μὲ τὴν παροχὴν βοηθείας εἰς διάφορα κράτη) ἡ ἐπελθοῦσα μεταβολὴ εἰς τὴν σχέσιν, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας τοῦ χρέους καὶ τῆς ἀξίας τῶν προϊόντων διὰ τῶν ὁποίων συντελεῖται τελικῶς ἡ πληρωμὴ τῶν χρεῶν τούτων, προεκάλεσε τεραστίας διαταραχὰς εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ὀφειλετῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ἐπιχειρηματιῶν, καὶ ὑπεχρέωσε τὰς ὀφειλέτιδας χώρας νὰ μεταβιβάσωσιν εἰς τοὺς δανειστάς των μεγαλυτέραν ποσότητα ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῶν».

Διὰ νὰ καταστήσωμεν πλέον συγκεκριμένα τὰ ἀνωτέρω, ἃς λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὸν Ἑλληνικὸν προϋπολογισμόν.

Ὁ Ἑλληνικὸς προϋπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1928—29, χρήσεως μὴ θιγομένης ἐκ τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἐδαπάνησε δι' ὑπηρεσίαν ἐν γένει δημοσίου χρέους, πλὴν πολεμικῶν χρεῶν, 202 ἑκατ. δραχμὰς χρυσᾶς. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1931—32 προβλέπει δι' ὑπηρεσίαν Δημοσίου χρέους, ἄνευ ὁμοίως πολεμικῶν χρεῶν, 221 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμὰς. Ἐὰν ληθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ διαφορὰ τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ μεταξὺ τοῦ ἔτους 1928 καὶ τοῦ ἔτους 1931, ἥτις ἀνέρχεται εἰς 40ο)ο περίπου, ἀναβιβάζεται ἡ δι' ὑπηρεσίαν τοῦ Δημοσίου χρέους τοῦ ἔτους 1931—32 δαπάνη εἰς 309 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμὰς, ἥτοι εἰς ποσὸν κατὰ 107 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμὰς ἀνώτερον τοῦ 1928—29. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ἡ ἀνωτέρω αὐξησις τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Δημοσίου χρέους δὲν ἀπορροφᾶται ἢ κατ' ἐλάχιστον ποσοστόν, ἥτοι κατὰ 25ο)ο περίπου, ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν μετὰ τὸ ἔτος 1928 συναφθέντων νέων δανείων καὶ συνεπῶς τὰ 75ο)ο τῆς αὐξήσεως ἀντιπροσωπεύουσι πραγματικὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας λόγῳ τῆς ἀνατιμήσεως τοῦ χρυσοῦ, ἥτοι τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν. Ἡ αὕτῃ περίπου ἀναλογία θὰ παρουσιάζεται καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ χρέη. Εἶναι προφανές ὅτι, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀντικρύσῃ ὁ πρ)σμὸς τὴν ἐπιβάρυνσιν ταύτην ὥς καὶ ὁμοίας ἐπιβαρύνσεις διὰ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ δαπάνας τὰς συμβατικὰς ἢ νόμῳ καθοριζόμενας, ἀναγκάζεται ν' ἀπορροφήσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν μεγαλύτερον μέρος ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐλαττώσῃ ἄλλας δαπάνας μεταβλητοῦ χαρακτῆρος.

Οὕτως, ἐν ᾧ τὰ τακτικὰ ἔσοδα τῆς χρήσεως 1928—29 ἀνέρχονται εἰς 611 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμὰς, τὰ ἴδια ἔσοδα κατὰ τὴν χρῆσιν 1931—

1932 υπολογίζεται ὅτι θ'ἀνέλθωσιν εἰς 525 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμᾶς καὶ λαμβανομένης ὑπ'ὄψει τῆς ὑπερτιμήσεως τοῦ χρυσοῦ εἰς 735 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμᾶς, ἥτοι εἰς ποσὸν κατὰ 124 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμᾶς ἀνώτερον τοῦ ἔτους 1928—29. Συνεπῶς ἐν σχέσει μὲ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τὰ τακτικὰ ἔσοδα τοῦ κράτους ἀπερρόφησαν κατὰ μὲν τὸ 1928—29 (ἐθνικὸν εἰσόδημα 3.000 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμᾶς) 20,3οο, κατὰ δὲ τὸ 1931—32 (ἐθνικὸν εἰσόδημα 2.066 χρ. δραχ. καὶ λαμβανομένης ὑπ'ὄψει τῆς ἀνατιμήσεως τοῦ χρυσοῦ 2.892 ἑκατ. χρ. δραχ.) ἀπερρόφησαν 25.5οο. Παρουσιάζεται ὅθεν αὔξεις τῶν ἐσόδων κατὰ 120 ἑκατ. χρυσᾶς δραχμᾶς, ἣν ἀπορροφᾷ ἡ κάλυψις τῆς ἐπὶ πλέον διαφορᾶς τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Δημοσίου χρέους καὶ τῶν ἄλλων σταθερῶν δαπανῶν, συντρεχόντων ἐννοεῖται ἐπιπροσθέτως πρὸς τοῦτο καὶ τῶν ἐκτάκτων ἐσόδων ὡς καὶ τῶν μειώσεων ἄλλων δαπανῶν, αἵτινες λόγω τῆς φύσεως αὐτῶν ἠδύναντο νὰ ὑποστῶσι περιορισμόν.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἀποδεικνύεται σαφῶς πῶς μετατοπίζεται καὶ ἐπηρεάζεται, λόγω τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν, ἡ κατανομή τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτὸ στοιχεῖα καὶ πῶς καθίστανται ὠρισμένα μόνιμα βάρη, ὡς ἡ ὑπηρεσία τοῦ Δημοσίου χρέους, μᾶλλον δυσβάστακτα. Ἐὰν αἱ καταναλίσκουσαι τάξεις εἰς τινὰ οἰκονομίαν παρῇγον καθ'ὃ μέτρον καὶ ἔκτασιν καταναλίσκουσιν, ἡ πτώσις τῶν τιμῶν δὲν θὰ εἶχεν οὐδεμίαν δυσμενῆ ἐπίδρασιν, διότι αἱ καταναλίσκουσαι τάξεις θὰ ὠφελοῦντο ἐκ τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν, καθ'ὃ μέτρον θὰ ἐζημιοῦντο παράγουσαι. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει, διότι αἱ καταναλίσκουσαι τάξεις δὲν εἶναι ἀντιστοίχως κατ'ἀνάλογον μέτρον καὶ μορφήν παραγωγικαὶ καὶ συνεπῶς ἡ πτώσις τῶν τιμῶν ἐπηρεάζει τὰ διάφορα στοιχεῖα τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος καὶ διαταράσσει τὰς ἐθνικὰς οἰκονομίας κατὰ διάφορον ὅλως ἔντασιν καὶ ἔκτασιν.

Ἡ ρήτρα τῆς μεταφορᾶς (clause de report) ὡς καὶ ἡ ρήτρα τῆς μεταβιβάσεως (clause de transfert) τὰς ὁποίας περιλαμβάνουν καὶ δύνανται νὰ περιλάβουν διάφοροι δανειακοὶ διακανονισμοί, δὲν ἀποτελοῦν μέτρα δυνάμενα ἀποτελεσματικῶς νὰ βελτιώσωσι τὴν διαταραχθεῖσαν διεθνῇ οἰκονομικὴν ἰσορροπίαν. Διὰ τῶν ἀνωτέρω ρητρῶν σκοπεῖται, ὡς γνωστόν, ἡ μὴ ἔξοδος κεφαλαίων ἐκ τῆς ὀφειλέτιδος χώρας πρὸς πληρωμὴν δανειακῶν αὐτῆς ὑποχρεώσεων, ἐν ἣ περιπτώσει ἐκ τῆς ἐξόδου ταύτης ἀπειλεῖται ἡ σταθερότης τοῦ νομίσματος τῆς χώρας ταύτης. Τὸ μέτρον ὅμως τοῦτο, ἀξιόλογον καὶ ἐπαρκές ὡς μέτρον προσωρινόν, δὲν δύναται νὰ διορθώσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν κατάστασιν εἰς περιόδους οἰκονομικῶν κρίσεων

ἐντόνου χαρακτηῖρος, παρατεταμένης διαρκείας καὶ γενικωτέρας μορφῆς, ὡς ἡ παροῦσα οἰκονομικὴ κρίσις. Ἄλλως τε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μέτρων τούτων τὰ βάρη μεταφέρονται εἰς τὰ ἐπόμενα ἔτη, χωρὶς νὰ μετριάζωνται αἱ δανειακαὶ ὑποχρεώσεις καὶ συνεπῶς δὲν ἀποκαθίσταται ἡ ἰσορροπία τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας καὶ δὲν ἐπέρχεται ἡ ριζικὴ θεραπεία τοῦ κακοῦ.

Ἡ σταθεροποίησις τῶν τιμῶν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ κατευθυνομένου νομίσματος (*monnaie dirigée*), ἣτις ἐπροτάθη πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν δυσμενῶν ἐπιδράσεων, ἀπεδείχθη ἐκ τῆς πείρας χιμαιρικὴ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο κατορθωτὴ ἡ σταθεροποίησις τῶν τιμῶν, δὲν θὰ ἡδύνατο μόνη αὐτὴ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν διαταραχθεῖσαν ἰσορροπίαν τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας, τούναντίον θὰ ἐμονιμοποιεῖ τὴν κρισιμότητα τῆς παρούσης οἰκονομικῆς καταστάσεως, λόγῳ τοῦ ἐπιπέδου εἰς ὃ εὐρίσκονται ἤδη αἱ τιμαί.

Ἴδου διατί, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ τῆς πολιτικῆς τῆς τεχνητῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸν ἰδιάζοντα χαρακτηῖρα τῆς παρούσης οἰκονομικῆς κρίσεως, ὑποστηρίζομεν ὡς ἀποτελεσματικώτερον μέτρον βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῶν οἰκονομικῶν ἐν γένει σχέσεων πρὸς τὴν σημερινὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἀναπροσαρμογὴ χωρεῖ αὐτομάτως καὶ φυσιολογικῶς, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἄρκετὸν χρονικὸν διάστημα, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ εἶναι ζήτημα ἂν θὰ εὐρίσκεται τι ὀρθιον ἐκ τοῦ σημερινοῦ οἰκονομικοῦ καθεστῶτος.

Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ὅπως μὴ ἀφεθῶσι τὰ πράγματα εἰς τὴν τύχην των, ληφθῶσι δὲ πάντα νὰ μέτρα ἐκεῖνα ἅτινα θὰ περιορίσωσιν εἰς τὸ μικρότερον δυνατὸν χρονικὸν ὄριον τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἀναπροσαρμογῆς.

Ἐν ἐκ τῶν μέτρων τούτων, ὄντως τὸ σπουδαιότερον, εἶναι ἡ ἀνάλογος μείωσις τῶν δανειακῶν βαρῶν, παραλλήλως δὲ ἡ ἐλάττωσις τῆς φορολογίας. Οὕτω, τὰ γενικὰ ἔξοδα τοῦ κράτους καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων θὰ ἀποβῶσιν ἐλαφρότερα, ἡ λαϊκὴ ἀποταμίευσις θὰ ἐνισχυθῇ, θὰ σημειωθῇ τάσις πρὸς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις, πάντα δὲ ταῦτα θὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος.

Ἐν τέλει ἡ διεθνὴς οἰκονομία ἀναλαμβάνουσα θὰ ἀκολουθήσῃ τὸν κανονικὸν αὐτῆς ρυθμὸν καὶ θὰ ἐπανεύρῃ τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς ἰσορροπίαν.

Θὰ ἦτο δυνατὸν ὅμως νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι διὰ τῆς ἀναπρο-

σαρμογῆς θὰ μειωθῶσιν ἐν σχέσει μὲ τὸ παρελθὸν τὰ εἰσοδήματα ὠρισμένων τάξεων, ἥτοι ἐπὶ παραδείγματι τὰ εἰσοδήματα τῶν ὁμολογιούχων. Ἀλλὰ δεόν νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ εἰσοδήματα ταῦτα θὰ προσαρμοσθῶσι πρὸς τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν καὶ συνεπῶς, ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρελθόν, τὸ οὕτω μειωμένον εἰσόδημα τῶν ὁμολογιούχων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν, θὰ ἔχη ἐν τῇ πραγματικότητι τὴν αὐτὴν ἀγοραστικὴν ἱκανότητα, ἥτοι τὸ πραγματικὸν εἰσόδημα τῶν ἐν λόγῳ τάξεων κατὰ τὰς δύο περιόδους θὰ εἶναι ἰσοδύναμον. Κατὰ δεύτερον λόγον, διὰ τῆς ἀναζωογονήσεως τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπομακρύνονται αἱ μεγάλοι καταστροφαί, ἀνεργίαι καὶ ἄλλαι φθοραὶ τῆς παραγωγῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς προσδοκωμένης αὐξήσεως τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος θὰ προκύψουν ὠφέλη διὰ πάσας τὰς τάξεις καὶ τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς οἰκονομίας.

Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ τῆς ἀναπροσαρμογῆς δεόν νὰ συγχρονισθῇ ἀπαραιτήτως καὶ μὲ τὴν σταθεροποίησιν τῶν νομισμάτων, εἰς ἃς χώρας αὕτη διεταράχθη συνεπείᾳ τῆς παγκοσμίου κρίσεως.

Διὰ τὴν χώραν ἡμῶν ἡ πλευρὰ αὕτη εἶναι ἡ μᾶλλον δυσχερὴς ἀλλ' οὐχὶ καὶ δυσεπίτευκτος. Ἡ ἀνακούφισις ἦν θὰ ὑποστῇ τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν τῆς χώρας ἐκ τῆς μειώσεως τῶν δανειακῶν βαρῶν καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς οἰκονομίας αὐτῆς, μετὰ τὴν πάροδον ἰδίᾳ τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς κρίσεως, θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐξασφάλισιν τῆς σταθερότητος τοῦ ἐγχωρίου νομίσματος.

Δεόν ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ ἐκ τῆς ἀναπροσαρμογῆς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι μονιμώτερα καὶ διαρκέστερα, ἐὰν παύσῃ ἐν τῷ μέλλοντι συνεχιζομένη ἡ πολιτικὴ τοῦ ἀντιοικονομικοῦ δανεισμοῦ. Καὶ ὅταν δὲ ἀκόμη παρίσταται ἀνάγκη δανεισμοῦ διὰ παραγωγικοὺς σκοποὺς, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὰ δάνεια πρέπει νὰ συνάπτονται μὲ ὑψηλὰ ἐπιτόκια καὶ ἄλλους ἐπαχθεῖς ὅρους. Τὰ κράτη κατ' ἐξοχὴν πρέπει νὰ συνάπτωσι δάνεια μὲ τόκους καὶ λοιποὺς ὅρους ὅχι μόνον ἴσους πρὸς τὴν συνήθη ἀμοιβὴν τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ κάτω ἀκόμη ταύτης, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἀφ' ἑνὸς μὲν προκαλοῦσιν ὑπέρμετρον αὐξησιν τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἦν ἀναγκάζονται νὰ καλύψωσι δι' αὐξήσεως τῆς φορολογίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσελκύοντα ὡς ἐκ τῶν εὐνοϊκωτέρων ὅρων τὴν λαϊκὴν ἀποταμίευσιν, στεροῦσι τοὺς παραγωγικοὺς κλάδους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῶν ἀπαραιτήτων κεφαλαίων.

Ἐξ ἄλλου ὁ συνεχὴς ὑπὸ ὑψηλὰ ἐπιτόκια καὶ ἄλλους ἐπαχθεῖς ὅρους δανεισμὸς ἔστω καὶ διὰ παραγωγικοὺς σκοποὺς συμβάλλει ἐπὶ ζημίᾳ τῶν δανειζομένων χωρῶν εἰς τὴν διαμόρφωσιν μεγαλυ-

τέρων εἰσοδημάτων ὑπὲρ τῶν δανειζουσῶν οἰκονομιῶν καὶ διασαλεύει οὕτω τὰς βάσεις τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας.

Ἀπαραίτητος τέλος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς τῆς ἀναπροσαρμογῆς εἶναι ἡ διεθνὴς συνεργασία, ἡ ὁποία θὰ ἐπιτρέψῃ καὶ θὰ ἐπιβάλῃ πάντα τὰ ἐνδεικνυόμενα πρὸς τοῦτο μέτρα, καθ' ὅσον μεμονωμένοι καὶ μονομερεῖς προσπάθειαι εἶναι δυνατόν ν' ἀποτύχωσι καὶ προκαλέσωσι γενικῶς μεγαλυτέραν σύγχισιν καὶ ἐπιδείνωσιν τῆς καταστάσεως.

Εἶναι παρήγορον ὅτι ἐκδηλώσεις διὰ τὴν διεθνῇ ταύτην συνεργασίαν ἔχομεν πολλὰς μέχρι τοῦδε, πιστεύομεν δὲ ὅτι ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων καὶ οἱ ἀπειλοῦντες τὸ οἰκονομικὸν καθεστὼς κίνδυνοι θὰ ἐπιβάλωσι συντόμως πάντα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἀποτροπὴν τῆς καταστροφῆς.

Γεώργ. Α. Μαντζαβῖνος

Γενικὸς Διευθυντὴς Δημοσίου Λογιστηρίου